

המקדש בפרשה

שמיני

”וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר אֱלֹהִים:

דְּבַרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחֲהִי אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ” (ויקרא י"א)

פרשת שמיני פותחת עזן חדש בעולם. עולם עם מקדש. היום שמיני, ר"ח ניסן נטל 'עשר עטרות' ועל אותו יום 'אמר הקב"ה כאילו באותו יום בראתי את עולמי' (בראשית רבה, ג', ט'). אך בסוף הפרשה, במנותק מגדלותו של היום (וממות נדב ואביהו) מופיעה פרשיית בעלי חיים המותרים באכילה. מה הקשר בין שני נושאים אלו, ובמה זכתה פרשת בעלי החיים הכשרים לאכילה להיסמך לפרשת חנוכת המשכן?

ליל שבת- לאמר אליהם?

הציווי בפרשת המאכלות המותרים והאסורים משונה מלשון התורה הרגיל וישנה מילה מיותרת 'אליהם'. על פי רש"י נלמדת מכאן דרך השתלשלות העברת התורה.

”אל משה ואל אהרן – למשה אמר שיאמר לאהרן:

לאמר אליהם – אמר שיאמר לאלעזר ולאיתמר או אינו אלא לאמר לישראל? כשהוא אומר דברו אל בני ישראל הרי דבור אמור לישראל, הא מה אני מקיים לאמר אליהם לבניו לאלעזר ולאיתמר” (רש"י על ויקרא, י"א, א')

כלומר, הציווי ניתן למשה, הוא מסרה לאהרן, אהרן מסרה לבניו הנותרים והם מסרו זאת לבני ישראל. הרמב"ן ומפרשים נוספים מדגישים כאן דבר נוסף, והם באים לענות על השאלה מדוע הציווי ניתן דווקא לבני אהרן, הרי לא רק הכהנים מוזהרים על אכילת בעלי חיים כשרים והימנעות מאכילת טרפה:

”וידבר ה' אל משה ואל אהרן – בעבור שהוא הכהן המורה המבדיל בין הטמא ובין הטהור”

(אבן עזרא, שם)

”אל משה ואל אהרן וגו' דברו אל בני ישראל המצות בפרשיות האלה נוהגות בישראל ובכהנים, אבל ענינם מרובה בכהנים, כי הם צריכים להשתמר תמיד מנגיעת הטומאה, בעבור שיצטרכו לבא במקדש ולאכול הקדשים ועוד, כי אם שגגו ישראל בהם חייבין להביא עליהם קרבן שיקריבוהו הכהנים ועוד, שצוה אותם ולהבדיל בין הקודש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור (לעיל י'): והנה הם צריכים להורות לישראל הטמא והטהור שיהיו בהם, על כן היה הדבור הזה אל משה ואל אהרן שניהם, או למשה שיאמר לאהרן, וצוה לשניהם דברו אל בני ישראל, ולכך נאמרו בספר תורת כהנים, ויזהיר בפרישה באכילה ובטומאה שלא יטמאו המשכן וקדשיו” (רמב"ן, שם)

תחילה מתרץ האבן עזרא שתפקידם של הכהנים ללמד את בני ישראל, ולכן ניתן דווקא להם הציווי. הרמב"ן מוסיף ואומר שכיוון שהכהנים צריכים להשמר כל חייהם בטהרה, הן לאכילת תרומות וקדשים והן כיוון שהם מצויים רוב זמנם במשכן, הם צריכים להקפיד יותר על הטהרה.

מכאן למדנו את היסוד הראשון המרכזי בפרשת המאכלות. ההמנעות מאכילת בעלי חיים שאינם כשרים, הינה המנעות מאכילת בעלי חיים טמאים. גם אם הם אינם מטמאים בגדרים הרגילים של טומאה, הם 'מטמאים' את האוכל אותם. (אמנם יש להדגיש שבהמשך הפרשה ישנם איסורי טומאה כפשוטו, כגון השרצים המטמאים וטומאת נבלה).

לסיכום: פרשה זו נכתבה בספר 'תורת כהנים', הן כיוון שתפקידם להורות את בני ישראל והן כיוון שעצם האכילה 'מטמאת את הנפש' ועל זה מוזהרים במיוחד הכהנים.

בניגוד לרמב"ן שאומר המילים 'לאמר אליהם' באים להבדיל את כהנים משאר בני ישראל בהקפדה היתרה בפרישה מטומאה, בא הכלי יקר ומבדיל בין ישראל לעמים:

" וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם. מלת אליהם צריך ביאור, והקרוב אלי לומר שנרמז במלת אליהם ענין יקר מאד ובא למעט כל האומות והוא כדרך שכתבו רבים מן המפרשים ענין איסורי המאכלות שיש שחשבו שהמה בריאות הגופות ורפואתו כי המאכלים ההם מולידי ליחות רעות .. ואינו כן שהרי כל האומות אוכלי בשר השקץ והעכבר וכל הטמאים וכולם חזקים אף בריאים אין כושל בהם ואוכליהם לא חלי ולא מרגיש: אלא ודאי שכל אלו אין הכוונה בהם כי אם אל רפואות הנשמה. כי הם משקצים הנפש הטהורה ומגרשים רוח טהרה וקדושה מן האדם ומולידין אטימת השכל ותכונת האכזריות כן כתב בעקידה " (כלי יקר, שם)

הכלי יקר מדגיש שכל סיבת הימנעות מבעלי חיים 'טמאים' אינה 'בריאות הגוף', אלא 'רפואת הנשמה'. לכן, מצד אחד נכרים אינם מצווים על כך, ומאידך לא רק הכהנים, אלא כל בני ישראל אסורים בהם כיוון ש"הם משקצים הנפש הטהורה ומגרשים רוח טהרה וקדושה מן האדם". דבר זה מוטעם בפרשה המקבילה בספר דברים. שם, בפתחה ובסיום לאיסורי האכילה, מדגישה התורה ש'אנו עם קדוש לה' אלוקיך'.

" כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה: לא תאכל כל תועבה: זאת הבהמה אשר תאכלו .. לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך ותתננה ואכלה או מכר לנכרי כי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו: " (דברים י"ד)

בהמשך דבריו, נותן הכלי יקר טעם למאכלות האסורים וכיצד הם פועלים על האדם. בסיס הדברים הוא שכלל שבעל החיים יותר קרוב ל'אדמה' הוא יהיה יותר 'טמא'.

" וטעמו של דבר לפי שיסוד העפר יותר עב וגס ומוליד עכירת השכל יותר מן האויר, והבהמות יש בהם חלק גדול מן יסוד העפר יותר מן יסוד האויר ומטעם זה אינן יכולין לעוף באויר, לרוב עפרורית שבהם ....

"על כן אומר אני, שכל הקרב הקרב ביותר אל הארץ ורחוק הוא מן האויר יש בו חלק גדול מן העפרוריות, מן אותן הגבוהים קצת מן הארץ כי הוא פונה ומביט אל מקור חוצבו, וזה טעם שאין האדם הולך על ארבע כי חציו גשמי וחציו רוחני ופנה למעלה, ולשון טומאה גרוע מן לשון שיקוף המורה על דבר נתעב אל האדם אע"פ שאין טומאה בעצמותו, לפיכך הרומש על הארץ ונגרר עליה שאין הלכו ניכר יש בו חלק גדול מן העפרוריות, לפיכך הוא מטמא הנפש ביותר ולפי שהגוף עלול ביותר לקבל טומאה מן הנפש על כן אמר בשרץ השרץ שהוא רחוק קצת מן הארץ אל תשקצו את נפשתיכם, שאינן גורמין לנפש כי אם שיקוף ולא טומאה ולא תטמאו בהם היינו הגוף העלול ביותר ומקבל גם הטומאה, אבל השרץ הרומש על הארץ שהוא גרוע ממנו נאמר בו ולא תטמאו את נפשתיכם וקל וחומר לגוף וקל וחומר לשיקוף: ונתן טעם לדבר כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים מקום נמוך, אל א"י שהוא גבוה מכל הארצות (זבחים נד ע"ב), כדי להרחיק אתכם מן העפרוריות השולט ביותר במקום נמוך שאין האויר שולט שם כבמקום גבוה על כן תהיו זהירים ביותר מן השרץ הרומש על הארץ ..

וטעם השחיטה יוכיח, כי השחיטה באה להסיר טומאת העפרוריות שבבהמה שנוצרה מן הארץ, אבל הדגים שנוצרו מן המים שמקורם טהרה אינן צריכין שחיטה כלל אלא באסיפה לבד סגי, והעופות שנוצרו מן הרקק עירוב עפר ומים די להם בסימן א' למיעוט העפרוריות שבהם. ומה שהמים מביאים טומאה על האוכל תמצא מבואר לקמן פר' חקת בסוד הפרה שמטמאה

הטהורים ומטהרת הטמאים" (כלי יקר על ויקרא, י"א, פסוק י"ג ופסוק מ"ה)

נתחיל לבאר מסוף דבריו. הכלי יקר מבאר שהשחיטה באה ל'טהר', הסיר את 'העפרוריות שבבהמה' (או בלשון אחרת להוציא את הנפש הבהמית מהבהמה, כפשוטו וכמטפורה). לכן בהמה צריכה שחיטה של שני סימנים (קנה וושט). לרוב העפרוריות שבה. ציפור, רק סימן אחד ואילו הדגים שחיים במים, הזכרים יותר מן האדמה, אינם צריכים שחיטה כלל. לעומתם שקצים רומשים על הארץ ואין אפשרות ל'טהרם'

כלומר, כל בעלי החיים אסורים לנו בצורה כזאת או אחרת. רק שיש כאלו שניתן להכשיר אותם לאכילה על ידי הסרת 'העפרוריות' שבהם. בסוף פרשת מאכלות האסורות נאמר 'אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים' כדי לרמז שבעצם בפרישה מדברים בהמיים, אנו מעלים את עצמינו.

טרם ענינו על שאלת הפתיחה. מדוע פרשה זו נתייחדה דווקא כאן, סמוך לחנוכת המשכן. מצד אחד נוכל לאמר שזהו המשך לדיני הקרבנות. הכהנים במקדש מתקדמים שלב נוסף ב'עילוי הבהמה', הם אינם רק שוחטים אלא גם 'זובחים' ומכלים את הבהמיות, לכן זורקים דווקא את הדם ואת אברי העיכול של הבהמה, לפני שבהמה תהיה 'כשרה', כלומר מותרת לנו לאכילה.

אך האם לא היה ראוי שלא יהיו בכלל בהמות במקום המקודש ביותר. כשם שיש שקצים, רמשים שאנו מצווים לפרוש מהם לגמרי, כך לכאורה, היה ראוי שהכהנים או לפחות במקדש לא יהיו בעלי חיים בכלל? (כפי שלמשל, החמץ והדבש מותרים לנו, אך אין מכניסים אותם למקדש מפני שהם מסמלים גאווה).

התשובה נמצאת במדרש שהבאנו לעיל:

"א"ר שמואל בר אמי: מתחלת ברייתו של עולם נתאווה הקב"ה לעשות שותפות בתחתונים... אמר הקב"ה כאילו באותו יום בראתי את עולמי. תני עשר עטרות נטל אותו היום ראשון למעשה בראשית ראשון למלכים ראשון לנשיאים ראשון לכהונה ראשון לשכינה שנא' (שמות כה) ועשו לי מקדש ראשון לברכה ראשון לעבודה ראשון לאיסור הבמה ראשון לשחיטה בצפון ראשון לירידת האש" (בראשית רבה, ג, ט)

המדרש מלמד אותנו שחידוש הגדול של חנוכת המשכן הוא שעתה 'עשה הקב"ה שותפות בתחתונים'. זהו החידוש הגדול של המקדש. המקדש הוא התגלות השכינה בעולם הזה. עד בניית המקדש היה חסר משהו בבריאת העולם. המקדש מלמד אותנו שאנו יכולים בתוך העולם הזה לקדש את שמו של הקב"ה ולרוממו. זאת הסיבה לשמה יצאנו במצרים. בסוף הפרשה נאמר "אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להי'ת לקם לאלהים וקהיתם קדשים". במצרים היינו במ"ט שערי טומאה ועל ידי היציאה והתרחקות מן ה'עפרוריות' הקב"ה יהיה לנו לאלוקים. במשכן שותפים כל חלקי הבריאה, הן במלאכת בניית המשכן (חלקים מן הדומם- אבני הן, זהב, כסף ונחושת, מן הצומח- העצים והפשתן, מן החי- עורות האילים, צמר כבשים ועיזים, צבע התכלת ועוד, וכמובן האדם שבנה את הכל). זאת מטרתנו בעולם ל'צרף' את כל חלקי הבריאה ולרוממם. הן לצרף מלשון זיכוך, והן לצרף מלשון חיבור ואיחוד. כפי שמביא השפת אמת:

"במדרש זאת החיה אשר תאכלו כל אמרת אלוה צרופה כו' ניתנה תורה לצרף את הבריות כו'. כי בוודאי האדם צריך לחבר ולקרב כל הנבראים בשורש עליון. כי יש דצח"מ. (=דומם, צומח, חי, מדבר) וצומח נצמח מעפר ודומם. וחי ניזון ע"י צומח. ובע"ח מזין למדבר. והנה בני נבחרו מהמדברים ולכן צריך להיות ג"כ מיוחד מיני ב"ח בפרט אל בני שהם מיוחדין וע"י אכילת איש הישראלי שע"י זה מוסיף כח בעבודת הבורא ית'. ע"י צריך לקרב ולהעלות כל מיני הדצח"מ להשי"ת. וזה אמרת אלוה צרופה להיות כל מה שנברא בעשרה מאמרות נעשה צירוף א' כלי מיוחדת להבטל להשי"ת. והתורה מורה דרך איך לקרב כל הבריאה וז"ש שניתנה לצרף הבריות" (שפת אמת, שמיני, תרל"ז)

המקדש הוא פסגת חיי העולם הזה. בע"ה נזכה לבנותו במהרה ולעבוד את ה' בעזרת כל חלקי הבריאה. במהרה בימינו. עד אז, כל אכילה יכולה להזכיר לנו, שאנו יכולים לרומם את הבריאה, ל'צרפה' ולטהרה.

שבת שלום
מרדכי פרסוף